

Zitting 1979–1980

16 081

De recente gebeurtenissen in Suriname

Nr. 1

VERSLAG VAN EEN MONDELING OVERLEG

Vastgesteld 29 februari 1980

De vaste Commissies voor Buitenlandse Zaken¹ en voor Ontwikkelingssamenwerking² hebben op 27 februari 1980 mondeling overleg gevoerd met de Ministers van Buitenlandse Zaken en voor Ontwikkelingssamenwerking over de recente gebeurtenissen in Suriname.

De commissies hebben de eer van de uitkomsten van dit overleg als volgt verslag te doen.

De Minister van Buitenlandse Zaken gaf ter inleiding van het overleg een beknopte schets van de gebeurtenissen die zich in Suriname hebben voorgedaan en hun voorgeschiedenis. Reeds enige maanden, aldus de bewindsmans, speelt zich in Suriname een conflict af tussen enerzijds de onderofficieren in het Surinaamse leger georganiseerd in de bond militair kader en de legerleiding en de Surinaamse regering anderzijds.

Aanleiding tot dit conflict vormde een tamelijk onbeduidend meningsverschil over de aanstelling van enige vrijwilligers tot beroepsmilitair. Deze kwestie escaleerde toen de vakbond zich erin mengde en de principiële vraag van het vakbondsrecht van militairen centraal kwam te staan. De Surinaamse grondwet staat dit recht weliswaar in beginsel toe doch bepaalt tevens dat de uitoefening in het belang van onder meer de openbare orde kan worden beperkt. De acties van de militairen leidden tot tegenacties van de autoriteiten; bondsbestuurders Sital en Neede kregen licht arrest. De onderofficieren eisten daarop het vertrek van legerbevelhebber Elstak en bataljonscommandant Essed en bezetten op 30 januari jl. de officiersmess in de Membre Boekoekazerne. De arrestatie van bondsbestuurder Abrahams en de uitvaardiging van arrestatiebevelen tegen de overige vakbondsleiders hadden een staking van onderofficieren tot gevolg, waarmee verscheidene vakbonden zich solidair verklaarden. Sital, Abrahams en Neede kwamen voor de rechter en zagen door de auditeur-militair 10 maanden gevangenisstraf en ontslag uit de dienst tegen zich eisen. Op 25 februari brak een militaire rebellie uit, welke al spoedig het karakter toonde van een staatsgreep. De rebellerende militairen maakten zich meester van wapens. Het politiebureau werd door een kanonneerboot vanaf de Suriname-rivier beschoten en vervolgens bezet; ook andere vitale doelen werden bezet. Sergeant-majoor Horb kondigde aan, dat het doel van de actie de overneming van de macht was. Minister-president Arron verdween en is nog steeds zoek. Voor zover bekend werd van de leden van het kabinet-Arron alleen minister van justitie en politie Badrisingh gevangengenomen.

¹ Samenstelling: Porthoine (VVD), Mommersteeg (CDA), Van Thijn (PvdA), Van Rossum (SGP), Wolff (CPN), Dankert (PvdA), Van der Stoep (PvdA), Roethof (PvdA), Scholten (CDA), ondervoorzitter, Ter Beek (PvdA), voorzitter, Ploeg (VVD), Waltmans (PPR), Patijn (PvdA), Pronk (PvdA), Van den Broek (CDA), J. de Boer (CDA), Brinkhorst (D'66), Gualthérie van Weeze (CDA), Van den Bergh (PvdA), Van der Linden (CDA), Lubbers (CDA), Bolkestein (VVD), Blaauw (VVD).

² Samenstelling: Mommersteeg (CDA), Van Rossum (SGP), Van der Stoep (PvdA), Ter Beek (PvdA), Waalkens (VVD), ondervoorzitter, Van Dam (CDA), Aarts (CDA), voorzitter, Waltmans (PPR), Van der Hek (PvdA), Langedijk-de Jong (PvdA), Pronk (PvdA), Van den Broek (CDA), Jacobse (VVD), Knol (PvdA), Braks (CDA), Verkerk-Terpstra (VVD), Hermans (VVD), Lubbers (CDA), Jabaaij (PvdA), Bischoff van Heemskerck (D'66), Van Heel-Kasteel (CDA).

President Ferrier, vice-minister-president Van Genderen en oppositieleider Lachmon riepen op tot rust onder de bevolking. De militairen stelden een nationale militaire raad in, onder voorzitterschap van Sital. De raad verklaarde tot de staatsgreep gedwongen te zijn door het falen van de politieke leiders op kritische momenten. Een burgerraad zou in het leven worden geroepen, waarvoor inmiddels de namen zijn genoemd van de oud-minister van economische zaken in het eerste kabinet-Arron, Bruma en de advocaat Leeftang.

De berichtgeving over de situatie in Suriname is, zo zei de minister, nog fragmentarisch. Duidelijk is wel, dat de macht in Suriname is overgenomen en dat er thans geen sprake is van reëel verzet.

President Ferrier is niet afgezet en bij hem ligt nu de legaliteit. Duidelijk is voorts, dat het niet gaat om een conflict tussen bevolkingsgroepen, maar veeleer om een uiting van ontevredenheid onder militairen, wellicht inspelend op een meer verbreide onvrede in het land. De actie maakte een goed gecoördineerde en precieze indruk, hetgeen doet vermoeden dat zij reeds enige tijd was voorbereid. Zij lijkt overigens niet tegen Nederland gericht. Hoe de situatie zich verder zal ontwikkelen is nu moeilijk te beoordelen, aldus de Minister. Veel hangt af van de positie die president Ferrier zal innemen. Gelet op uitlatingen van de nationale militaire raad zullen de verkiezingen op 27 maart a.s. wel geen doorgang vinden. Hopelijk behoort een herstel van de democratie in Suriname tot de mogelijkheden. Nederland past op dit moment grote terughoudendheid.

De Minister voor Ontwikkelingssamenwerking achtte de invloed van de recente gebeurtenissen in Suriname op de ontwikkelingsamenwerkingsrelatie tussen Nederland en Suriname nog onduidelijk. Voor zover nu in Suriname wordt gewerkt, zal er ook worden gewerkt aan de momenteel in uitvoering zijnde hulpprojecten. Voorlopig is er voldoende werkkapitaal. Volgens afspraak kan het Surinaams Planbureau immers beschikken over een liquiditeitsvoorschot van f 6 mln. Daardoor is er voldoende tijd om de ontwikkelingen in Suriname eerst even aan te zien alvorens beslissingen te nemen over aangelegenheden als de overmaking van hulp gelden en het voeren van ontwikkelingsamenwerkingsoverleg. De nationale militaire raad noch de burgerraad hebben op dit moment enige uitlating gedaan over de ontwikkelingssamenwerking. Er bestaat dan ook nog geen reden enigerlei stappen op dit gebied te ondernemen.

Vanuit de commissies werd vervolgens een groot aantal vragen aan de bewindslieden gesteld, waarvan het merendeel een feitelijk karakter droeg. Vele leden stelden vragen over de contacten die de Nederlandse Regering inmiddels naar aanleiding van de staatsgreep heeft gehad met andere landen, zoals de Verenigde Staten, Frankrijk, Guyana, Trinidad. Ook werd gevraagd of reeds reacties op het gebeurde in Suriname zijn gegeven door andere landen. Tal van vragen betroffen voorts de contacten van de regering in Suriname (president Ferrier, de militairen, politici, vakbondsbestuurders) en in Nederland (ambassadeur Van Eer, Surinaamse organisaties en welzijnsstichtingen).

Wat betreft de voorgeschiedenis van de staatsgreep vroeg een lid van de P.P.R.-fractie of de bewindslieden de kennelijke opvatting delen van de fractie-voorzitter van de V.V.D. in de Eerste Kamer dat ex-minister-president Den Uyl en ex-minister Pronk mede schuldig zijn aan de situatie in Suriname die tot de staatsgreep heeft geleid. Een lid van de P.v.d.A.-fractie refereerde aan de mededeling van de Minister van Buitenlandse Zaken dat de militaire actie goed was voorbereid en vroeg of de recente rapportage van de Nederlandse ambassade in Paramaribo geen enkele aanwijzing had bevat voor deze ontwikkelingen. Van C.D.A.-zijde werd gevraagd of er enige indicatie is dat de staatsgreep is gepleegd onder Cubaanse of Sovjet-Russische invloed of invloed vanuit enig ander land. Is bekend, vroeg een lid van de P.v.d.A.-fractie, of de militairen contacten hadden in de Nederlandse Antillen? Wat denkt de

Regering van de mededelingen uit Surinaamse kringen in ons land dat men van de staatsgreep reeds enige tijd op de hoogte was, vroeg een lid van de V.V.D.-fractie.

Met betrekking tot de huidige situatie in Suriname werd van verschillende kanten geïnformeerd of de telefoon- en telexverbindingen inmiddels zijn hersteld en of alweer vliegverkeer mogelijk is. Is de militaire actie beperkt tot Paramaribo of strekt zij zich ook uit tot andere delen van het land, informeert een lid van de V.V.D.-fractie.

Verscheidene leden vroegen de mening van de bewindslieden over de invloed van de gebeurtenissen in Suriname op de migratie naar Nederland. Verwacht de Regering een vergroting van de stroom migranten naar Nederland of veeleer vergroting van de belangstelling voor remigratie? Is het waar, zo vroeg een lid van de fractie van D'66, dat Surinamers die het land willen verlaten bij de grens door Frans-Guyana worden geweerd? Van C.D.A.-zijde werd gevraagd of al instructies zijn gegeven voor het optreden van de Nederlandse diensten ten aanzien van Surinamers die nu naar Nederland komen en hier voor langere tijd willen verblijven. Zullen voorts Surinamers, wier verblijfsvergunning in Nederland afloopt, onder de gegeven omstandigheden ons land moeten verlaten? Een lid van de V.V.D.-fractie vroeg of, indien de militaire actie zich onverhoopt toch tegen Nederland en in Suriname verblijvende landgenoten zou richten, reeds plannen bestaan voor evaluatie van Nederlanders uit Suriname.

Een lid van de fractie van D'66 vroeg of er enig inzicht kon worden gegeven in de huidige positie van de politieke partijen en de grote maatschappelijke organisaties in Suriname. Verwacht de Regering verder, dat Van Gendren en Lachmon een rol zullen spelen in de in te stellen burgerraad? Is al iets bekend over de houding van de nationale militaire raad tegenover het Surinaamse parlement, werd van C.D.A.-zijde gevraagd. En hoe zal naar verwachting de positie van de Surinaamse president zijn?

Verscheidene leden gingen in op de houding van de Nederlandse Regering ten opzichte van de staatsgreep.

Een lid van de V.V.D.-fractie meende, dat enerzijds iets te zeggen is voor de terughoudende houding die door de Minister van Buitenlandse Zaken is bepleit; het gaat om een onafhankelijke staat en de situatie is onduidelijk en precair. Anderzijds kan niet worden ontkend, dat ons land nog steeds een grote rol in Suriname speelt en dat een snelle duidelijke uitspraak van de Nederlandse Regering over de staatsgreep wellicht een gunstige invloed op het verloop van de gebeurtenissen in Suriname zou kunnen hebben. Wat is de mening van de Regering daarover?

Een lid van de fractie van D'66 vroeg of de Regering contact heeft met de nationale militaire raad en, zo neen, of daartoe plannen bestaan en wanneer het opportuun wordt geacht contact te leggen.

Een lid van de C.D.A.-fractie informeerde ten slotte of Nederland voors hands de Surinaamse belangen in die landen waar dit thans gebeurt, zal blijven behartigen.

De Minister van Buitenlandse Zaken was van oordeel, dat een snelle Nederlandse stellingname ten aanzien van de gebeurtenissen in Suriname het gevaar van bevoogding inhoudt. Vanzelfsprekend verdient het gebruik van geweld voor het bereiken van politieke doeleinden ook in dit geval afkeuring. De primaire zorg van de Regering is nu evenwel het herstel van democratische verhoudingen in Suriname. De positie van de politieke partijen en hun leiders is in dit verband van groot belang. Daarin bestaat op dit moment hoe genaamd geen inzicht. Terughoudendheid verdient thans de voorkeur, zo vond de Minister. Zo spoedig mogelijk zal de Nederlandse Regering nochtans haar positie bepalen. Dat kan het beste nadat de burgerraad is geconstitueerd en meer duidelijkheid bestaat over de relatie tussen die burgerraad en de nationale militaire raad. De ambassade is geïnstrueerd om vooralsnog alleen contact te hebben met president Ferrier en niet met de nationale militaire raad, tenzij over specifieke praktische kwesties, zoals bij voorbeeld de

positie van Nederlanders. Een snelle stellingname zou gebaseerd moeten zijn op de afkeuring van het gebruikte geweld, doch of een herstel van het democratisch bestel daarmee dichterbij zou worden gebracht is de vraag. Het gevaar is niet denkbeeldig dat het effect averechts zou zijn. De Minister verklaarde dat de ambassade inmiddels contact heeft gehad met president Ferrier. In Den Haag is uiteraard overleg gepleegd met de Surinaamse ambassadeur ter stede. Over de inhoud van de gevoerde gesprekken kunnen, mede vanwege de positie waarin betrokkenen verkeren, nu beter geen mededelingen worden gedaan. De positie van de Surinaamse president is ongewis, zo meende de Minister. Mogelijk blijft de heer Ferrier voorlopig aan; wellicht ook wil de nationale militaire raad iemand anders. Wat er met de president gebeurt zal in hoge mate mede bepalend zijn voor de houding die de Nederlandse Regering tegenover de staatsgreep zal kiezen.

De reacties uit het buitenland op de gebeurtenissen in Suriname zijn tot nu toe schaars, aldus de Minister. Alleen de Venezolaanse Minister van Buitenlandse Zaken heeft gezegd de gebeurtenissen niet positief te beoordelen en overigens te menen dat het hier primair om een Surinaamse binnenlandse aangelegenheid gaat. Met geen enkel land heeft de Nederlandse Regering nog contact over de staatsgreep gehad, met uitzondering van de Verenigde Staten die daartoe zelf het initiatief hadden genomen. Overigens lijkt dit land een afwachterende houding aan te nemen.

De staatsgreep in Suriname is, aldus de Minister, als een volstreekte verrassing gekomen. Noch van de Nederlandse ambassade aldaar noch van de Nederlandse militaire missie waren berichten ontvangen die vermoedens in die richting hadden gewekt. Er is overigens geen enkele indicatie dat de staatsgreep vanuit een ander land zou zijn voorbereid. De verdere ontwikkelingen zullen moeten worden afgewacht. Kennelijk is nu een burgerraad in oprichting. Vice-president Van Genderen heeft inmiddels via de televisie mede namens zijn ambgenoot Badrisingh de volledige overname van de macht door de militairen bevestigd en de bevolking opgeroepen zich aan de nieuwe machthebbers te onderwerpen. De desintegratie van de regering-Arron lijkt daarmee een feit. Of Van Genderen deel zal gaan uitmaken van de burgerraad is onzeker.

De Minister deelde mee, dat met het oog op mogelijke effecten van de gebeurtenissen in Suriname op de komst van Surinamers naar ons land of het vertrek daaruit een ambtelijke werkgroep is ingesteld die spoedig met aanbevelingen zal komen. In kwesties rond verblijfsvergunningen zal de Regering een redelijke opstelling kiezen.

De communicatie met Suriname is, zo zei de Minister, enige tijd moeilijk geweest; thans functioneren de verbindingen weer normaal. Ook schijnt de luchthaven weer te worden geopend. De Minister verklaarde de waarneming door Nederlandse diplomatieke vertegenwoordigers van Surinaamse belangen in bepaalde landen nog nader te zullen beschouwen.

Ten aanzien van de opmerkingen van mevrouw Van Someren-Downer, waarover een vraag was gesteld, zei de bewindsman zich van een standpunt te willen onthouden.

De Minister van Ontwikkelingssamenwerking benadrukte dat de Nederlandse invloed in Suriname groot is en dat de Nederlandse Regering zich goed dient te realiseren hoe haar reactie op de gebeurtenissen aldaar moet zijn. Op dit moment kan een dergelijke reactie niet meer inhouden dan afkeuring van het militaire geweld en een oproep tot terugkeer naar een parlementaire democratie.

In antwoord op een enkele specifieke vraag uit de commissies merkte de Minister op, dat gelden bestemd voor ontwikkelingsprojecten worden beheerd door het Surinaams Planbureau. Deze gelden worden niet geblokkeerd, al was het maar om te voorkomen dat daaruit thans op enigerlei wijze een bepaalde stellingname ten aanzien van een eventueel nieuw regime zou kunnen worden afgeleid. Moeilijkheden met de voedselvoorziening in Suriname zijn, aldus de bewindsman, niet te verwachten.

In tweede termijn merkte een lid van de C.D.A.-fractie op, dat zijns inziens op generlei wijze de indruk mag worden gewekt dat het beleid van de Nederlandse Regering heeft bijgedragen tot de recente gebeurtenissen in Suriname. Dat is noch zinvol, zo meende hij, noch wordt daarmee een bijdrage geleverd tot een gunstig verloop van de ontwikkelingen in de komende tijd. Als er al sprake zou zijn van een Nederlandse verantwoordelijkheid voor de situatie in Suriname die tot de staatsgreep aanleiding heeft gegeven, dan zou deze overigens niet slechts liggen bij het huidige of een vorig kabinet maar evenzeer bij het parlement.

Een lid van de P.v.d.A.-fractie was van mening, dat de contacten van de Nederlandse ambassade in Paramaribo niet beperkt zouden moeten worden tot de president. Juist in deze onzekere situatie is het immers van zeer groot belang dat zoveel mogelijk inlichtingen worden verkregen die het inzicht van de Nederlandse Regering kunnen vergroten. Daartoe zouden met alle politieke groeperingen intensieve contacten mogelijk moeten zijn. Het is begrijpelijk dat politieke contacten met de nationale militaire raad in dit stadium worden vermeden, doch contacten met politici en andere leidende figuren in de maatschappij van welke politieke herkomst ook behoeven zeker niet als vanzelf te getuigen van een politieke stellingname aan Nederlandse zijde.

Een ander lid van de P.v.d.A.-fractie wilde weten waarom de Minister van Buitenlandse Zaken de in te stellen burgerraad als criterium beschouwt voor het eventuele aangaan van contacten met de Surinaamse machthebbers. Waarom zou eventueel met de burgerraad en niet met de nationale militaire raad contact worden gezocht?

Een lid van de fractie van D'66 toonde zich eveneens voorstander van een actieve informatieverwerving door de Nederlandse Regering. De specifieke verantwoordelijkheid die de Regering draagt voor de mensen van Surinaamse herkomst die in Nederland verblijven alsmede de zorg voor de democratische rechtsorde in Suriname zijn factoren die pleiten tegen een al te grote terughoudendheid, wil men althans niet het risico lopen door de loop der gebeurtenissen onnodig voor een fait accompli te worden geplaatst.

De Minister van Buitenlandse Zaken verklaarde dat in deze fase van de ontwikkelingen in Suriname inderdaad behoefte bestaat aan zoveel mogelijk informatie. Er komen vele berichten uit Paramaribo binnen, al leveren zij voorshands nog slechts een fragmentarisch beeld op. De ambassade heeft reeds contacten gehad met verscheidene Surinaamse politici, die verbinding met de ambassade hebben gezocht. Of de ambassade eigener beweging contacten kan leggen met bepaalde personen zonder deze in moeilijkheden te brengen laat zich op dit ogenblik echter moeilijk overzien. Op zich zelf bestaat er geen bezwaar tegen, aldus de Minister, dat contacten plaatsvinden met allerlei individuele Surinamers, maar het gaat erom die handelingen te vermijden waarin op enigerlei wijze een vorm van erkenning van de nationale militaire raad zou kunnen worden gezien. De in te stellen burgerraad is overigens niet de maatstaf voor de beslissing of politieke contacten met de huidige machthebbers kunnen worden gelegd. Wel kan de instelling van die raad meer duidelijkheid bieden over de huidige politieke verhoudingen in Suriname.

Het Nederlandse standpunt tegenover de machthebbers zal op zo kort mogelijke termijn worden bepaald, zo benadrukte de bewindsman, bij voorkeur reeds in de Ministerraadsvergadering van vrijdag 29 februari. De Kamer zal zo spoedig mogelijk van dit standpunt op de hoogte worden gesteld.

De Minister voor Ontwikkelingssamenwerking betoogde, dat het verwijt dat het Nederlandse beleid in de laatste jaren tot de recente gebeurtenissen in Suriname zou hebben bijgedragen volstrekt ten onrechte wordt gemaakt. Dat geldt evenzeer het beleid dat tot de onafhankelijkheid van Suriname heeft geleid als het gevoerde ontwikkelingsbeleid. Bij velen bestaat wel-

is waar teleurstelling over de resultaten van de ontwikkelingssamenwerking, doch niet ontkend mag worden dat in de laatste jaren, waarin jaarlijks f 100 à 150 mln. in Suriname werd besteed (ca. 10 % van het Surinaamse BNP), een aanzienlijke bijdrage is geleverd tot het leefbaar maken van de Surinaamse samenleving.

De voorzitter van de vaste Commissie voor Buitenlandse Zaken,
Ter Beek

De voorzitter van de vaste Commissie voor Ontwikkelingssamenwerking,
Aarts

De griffier van de vaste Commissie voor Ontwikkelingssamenwerking,
Witteveen